

ВИЩА ШКОЛА

АЛЕКСАНДРОВ В.М.

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ІНТЕНСИВНОЇ МЕТОДИКИ

Протягом останнього десятиріччя проблеми, пов'язані з удосконаленням іншомовної компетенції майбутніх фахівців, активно досліджували вітчизняні вчені, серед яких треба згадати С.Ю. Ніколаєву, О.Б. Тарнопольського, Л.М. Черноватого. У наш час Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти націлюють сучасних дослідників на розробку нових моделей навчання іноземної мови, що можуть бути ефективно застосовані в галузі вищої освіти [2].

Мета статті – розглянути модель інтенсивної підготовки студентів-магістрів, що може забезпечити форсований розвиток навичок і вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності (слуханні, говорінні, читанні та письмі). Розроблена нами модель передбачає активне застосування прийомів сугестивного методу для залучення до процесу засвоєння різних психічних аспектів особистості з метою подолання психологічних бар'єрів, які можуть перешкоджати англомовній комунікації.

Інтенсивна підготовка студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови реалізується в межах двох етапів. На першому етапі протягом десяти днів (120 годин) здійснюється інтенсивне формування та розвиток мовленнєвих навичок і вмінь спілкування в загальнонавчаних сферах у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні В1. Другий етап (також 120 годин протягом десяти днів) присвячений інтенсивному вдосконаленню мовленнєвих навичок та вмінь спілкування в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності в діловій та професійній сферах на рівні В2.

В узагальненому вигляді етапи навчання, рівні оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою, а також лексичні, граматичні та комунікативні орієнтири подано в табл. 1.

Першочерговим завданням першого етапу є розвиток навичок і вмінь читання та говоріння на основі активного запасу загальнонавчаної лексики в обсязі близько 2000 лексичних одиниць. Розроблена нами модель передбачає активне застосування прийомів сугестивного методу (авторитет викладача, інфантилізація слухачів, вправи на емоційні інтонацію та ритм, концертну псевдопасивність слухачів) для залучення до процесу засвоєння різних психічних аспектів особистості з метою подолання психологічних бар'єрів, які можуть перешкоджати англомовній комунікації [5].

Важливим чинником стає циклічний характер змісту навчання кожного навчального дня, який забезпечує послідовну зміну відрізків навчання, призначених для повторення засвоєного раніше та введення нового матеріалу, формування й удосконалення відповідних навичок та вмінь. Вмотивоване чергування таких циклів, яке створювало необхідні передумови для ефективного інтенсивного навчання, показано в табл. 2.

**Етапи навчання та рівні оволодіння
професійно орієнтованою англійською мовою**

Етап навчання	Рівні	Граматичні навички	Лексичні навички	Комунікативні сфери в тематико-ситуативному атласі
1 інтенсивний (120 акад. год.)	A1	Структурне оформлення речень в Indefinite (Active)	близько 1000 лексичних одиниць	Елементарні ситуації спілкування (особиста сфера) Загальні теми (спрощені особиста й публічна сфери)
	A2	Структурне оформлення речень у Continuous (Active)	близько 1500 лексичних одиниць	Загальні теми (розширені особиста й публічна сфери) Спрощена комунікація (особиста й публічна сфери)
	B1	Структурне оформлення речень в Indefinite (Active, Passive), Continuous (Active)	близько 2000 лексичних одиниць	Біографія та робоче інтерв'ю (особиста й ділова сфери) Ваша професія (спрощені особиста та ділова сфери)
	B1	Структурне оформлення речень в Indefinite, Continuous (Active, Passive), Perfect (Simple)	близько 2500 лексичних одиниць	Спрощена комунікація. Професійна діяльність (ділова, елементи професійної сфери). Контакти, контракти (ділова) Посади та робочі обов'язки
2 інтенсивний (120 акад. год.)	B1	Структурне оформлення речень в Indefinite, Continuous (Active, Passive), Perfect (Simple, Continuous)	близько 3000 лексичних одиниць	Професійна діяльність: факти, цифри, розвиток (ділова, спрощена професійна сфери)
	B1	Структурне оформлення речень у всіх формах часу та виду в активному та пасивному станах	близько 3500 лексичних одиниць	Типові професійні ситуації (ділова, професійна сфери) Менеджмент (спрощена ділова сфера)
	B2	Вдосконалення навичок структурного оформлення речень у всіх формах часу й виду в активному та пасивному станах	близько 4000 лексичних одиниць і більше	Спілкування з кількома співрозмовниками у професійних ситуаціях (особиста, публічна, ділова, професійна сфери). Розуміння фахових текстів

Таблиця 2

Навчальний режим першого етапу інтенсивного навчання

Час	Види навчальної діяльності
7.00 – 9.00	Повторення матеріалу попереднього навчального дня
9.00 – 10.00	Сніданок
10.00 – 11.00	Введення лексико-граматичного матеріалу дня
11.00 – 12.00	Вправи на формування лексико-граматичних навичок
12.00 – 14.00	Вправи на включення лексико-граматичних навичок до складу мовленнєвих умінь
14.00 – 16.00	Обідня перерва
16.00 – 17.00	Повторення лексико-граматичного матеріалу дня
17.00 – 18.00	Вправи на вдосконалення мовленнєвих навичок та вмінь
18.00 – 19.00	Вправи на вдосконалення мовленнєвих навичок та вмінь
19.00 – 20.00	Вечеря
20.00 – 21.00	Засідання англійського клубу за темою дня
21.00 – 22.00	Самопідготовка

Важливою умовою ефективного засвоєння мовного матеріалу й оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями під час інтенсивного навчання студентів-магістрів є створення міцного іншомовного мовленнєвого середовища [7]. Тому режим інтенсивного навчання англійської мови передбачає розвиток мовленнєвих навичок та вмінь не тільки протягом занять, а й під час спільного дозвілля. Наприклад, спільні сніданки, обіди та вечері є зручними для засвоєння й повторення назв страв, обговорення найкращих кулінарних рецептів, відомих брендів компаній, власних кулінарних умінь тощо.

На другому етапі інтенсивної підготовки професійно орієнтованої англійської мови відбувається вдосконалення навичок та вмінь слухання, говоріння, читання й письма. Доречно зауважити, що в інтенсивному навчанні пріоритетним видом мовленнєвої діяльності завжди вважали говоріння, проте в нашому випадку на обох етапах значну роль відіграє й читання, оскільки вправи на говоріння зручно проводити, ґрунтуючись на прочитаному [3]. Відповідно, у навчальному процесі широко використовуються короткі тексти, спеціально розроблені нами для обговорення. Такі тексти хоча й містять переважно лексику загальноживаної англійської мови, створюють можливості для переходу у сферу професійно орієнтованої англійської мови.

Прочитані тексти стають необхідною основою для застосування проектно-методики, проблемних завдань, дискусій і рольових ігор. Певна частина навчального часу відводиться на виконання індивідуальних проектних завдань у письмовій формі, пов'язаних з тематикою конкретної спеціальності. Підготовлені доповіді заслуховуються та обговорюються в другій половині навчального дня. Ця половина починається з обговорення індивідуальних проектних завдань і триває до вечері. Для моделювання реальних ситуацій спілкування вправи набувають форми конференції, семінару, переговорів, презентації, під час проведення яких відбувається мовленнєва діяльність у професійно орієнтованому контексті. Після обговорення проектних завдань передбачається прослуховування професійно орієнтованих текстів та вдосконалення навичок аудіювання як найскладнішого виду мовленнєвої діяльності. Наприкінці кожного навчального дня відбувається засідання англійського клубу, що проходить у формі ділової гри, пов'язаної з професійною тематикою спеціальності, під час якої продовжується процес удосконалення комунікативних умінь учасників навчання. Певна частина вечірнього навчального часу відводиться на консультації та самостійну роботу з аудіоматеріалами. Щоденний навчальний режим другого етапу інтенсивної підготовки студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови подано в табл. 3.

Таблиця 3

Навчальний режим другого етапу інтенсивного навчання

Час	Види навчальної діяльності
7.00 – 9.00	Повторення мовного матеріалу
9.00 – 10.00	Сніданок
10.00 – 11.00	Читання та обговорення професійних текстів
11.00 – 12.00	Читання та обговорення професійних текстів
12.00 – 14.00	Підготовка індивідуальних проектних завдань
14.00 – 16.00	Обідня перерва
16.00 – 18.00	Обговорення індивідуальних проектних завдань
18.00 – 19.00	Аудіювання
19.00 – 20.00	Вечеря
20.00 – 21.00	Засідання англійського клубу за темою дня
21.00 – 22.00	Самопідготовка

Моделювання професійно орієнтованої іншомовної діяльності студентів на другому етапі здійснюється шляхом виконання умовно-комунікативних та комунікативних вправ у контексті майбутньої фахової діяльності студентів. Це означає, що кожна вправа в розробленій нами системі формує або розвиває відповідні навички та вміння, необхідні для вирішення майбутніх професійних завдань. Таке формування та розвиток здійснюються завдяки спрямованості всіх вправ на професійну діяльність конкретної спеціальності. У результаті виконання згаданих вправ студенти навчаються використовувати іноземну мову для вирішення типових професійних проблем, що виникають у процесі майбутньої фахової діяльності.

При формуванні мовленнєвих умінь важливо забезпечувати вмотивованість вправ, зокрема, за допомогою схем, мовленнєвих зразків, демонстрації відповідності предметного змісту основної спеціальності змісту тих вправ, які виконуються. Завдання до вправ встановлюють логічний зв'язок загальнонавчальних тем з майбутньою професійною діяльністю студентів, демонструють можливість їх використання для професійних цілей, підтримують комунікативну мотивацію слухачів. Для максимальної інтенсифікації вправ широко застосовуються групові та парні форми роботи.

Матеріал вправ засвоюється в умовно-комунікативних рецептивно-продуктивних вправах, змістом яких є обмін простими репліками для формування навичок діалогічного мовлення. Більшість вправ проводиться в парному та груповому режимах, забезпечуючи високу активність та відносну самостійність слухачів, оскільки викладач виконує лише функцію загального контролю. Вправи виконуються на основі матеріалу, що відповідає цілям навчального дня і практичній меті інтенсивного професійно орієнтованого навчання.

Протягом усього періоду інтенсивної підготовки студенти також мають достатньо часу між заняттями для поглибленої самостійної роботи й закладання надійного підґрунтя для подальшого якісного стрибка на рівень B2 на другому етапі навчання. Метою цього етапу є консолідація матеріалу та навичок, сформованих протягом першого етапу, і розвиток мовленнєвих умінь у професійній сфері на основі фахової тематики, матеріал якої відповідає навчальній програмі відповідних спеціальностей. Тому друга половина кожного навчального дня завжди починається з повторення матеріалу, який вводився у першій половині дня, з наступним виконанням інтенсивних мовленнєвих вправ.

Багаторазове повторення лексики та дій зі структурного оформлення речення протягом навчального дня спрямовано на забезпечення ефективності їхнього засвоєння. Остаточне засвоєння відповідних дій чи лексичних одиниць може завершуватися пізніше, оскільки дії зі структурного оформлення речення, наприклад, є складними утвореннями та кристалізуються поступово [4]. Для забезпечення такої кристалізації розроблена нами модель передбачає систему циклічного повторення матеріалу, яка застосовувалася протягом усього етапу інтенсивної підготовки. Як відомо, найсуттєвіше забування інформації відбувається в перші години після її введення [1]. Тому для збереження нового матеріалу в тривалій пам'яті повторення введеного матеріалу здійснюється через 15–20 хвилин після першого введення, потім відповідно за 1, 3 та 6 годин, а також кожного наступного ранку на початку нового навчального дня. Після цього обов'язкове повторення лексики передбачається через день відповідно до графіка повторень. Послідовність повторень побудована таким чином, що студенти

мають можливість циклічно опрацювати введений матеріал протягом усього періоду підготовки, починаючи з першого дня.

Із самого початку інтенсивного навчання важливо знайти оптимальну техніку і темп введення нового лексичного матеріалу, а тому спочатку воно проводиться в уповільненому темпі, для адаптації студентів. Семантизація нових слів проходить з мінімальним використанням рідної мови. Наприклад, на першому етапі використання жестів підключає моторні реакції до процесу засвоєння і, відповідно, сприяє підвищенню його ефективності, а також дає змогу позбавитися небажаного вживання рідної мови під час наступних повторень, оскільки жест власне замінює переклад. Цей чинник є важливим для створення англійськомовного середовища, яке, у свою чергу, закладає підвалини інтенсивного навчання загалом, сприяючи створенню ефекту так званого “занурення” [6]. Використання моторики як засобу семантизації переважно обмежується початковим етапом інтенсивного навчання, тоді як на наступному просунутому етапі перевага віддається іншим засобам – контексту, поясненню англійською мовою тощо.

Розроблена система передбачає проведення засідань англійського клубу (English Club) наприкінці кожного навчального дня. Під час таких засідань слухачі спілкуються виключно англійською мовою, а їх метою є закріплення навичок та вмінь, що формувалися протягом навчального дня. Змістом засідань, які організуються в різноманітних ігрових формах, є виконання та прослуховування англійських пісень, віршів, коротких оповідань, анекдотів тощо. Підбір згаданих малих літературних форм не є випадковим, а враховує зміст навчального матеріалу відповідного дня.

Тривала інтенсивна діяльність вимагає від викладача час від часу змінювати ритм навчального процесу, щоб уникнути ефекту втоми чи звикання, які спричиняють зниження уваги. Реалізація розробленої нами моделі передбачає прогулянки на свіжому повітрі з продовженням індивідуального спілкування з викладачами для зняття втоми, а також для подолання наслідків киснево-рухового голодування, пов'язаного з недостатньою рухомістю слухачів протягом навчального дня. Процес інтенсивного навчання англійської мови вимагає від викладачів уважно стежити за динамікою розвитку комунікативної компетенції учасників навчання та за їхнім самопочуттям. Ефективність інтенсивної методики значною мірою залежить від задоволення, яке слухачі одержують від навчання, що, у свою чергу, суттєво впливає на їх активність та працездатність, які, зрештою, визначають успішність чи неуспішність тих, хто навчається. Певна частина вечірнього навчального часу віддається самопідготовці та консультаціям, які викладачі проводять в індивідуальному порядку для з'ясування окремих питань. Для цього використовується спеціальна навчальна кімната для індивідуальних занять.

Контроль за результатами інтенсивного навчання студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови здійснюється в поточній та рубіжній формах. Об'єктами контролю є навички та вміння використовувати мовленнєві засоби, рівень володіння якими дає змогу здійснювати ефективну іншомовну мовленнєву діяльність у відповідній сфері, залежно від етапу інтенсивного навчання.

Поточний контроль здійснюється у процесі виконання кожної вправи або після неї й може проводитися як викладачем, так і у формі самоконтролю із застосуванням ключів в усній формі (коли слухачі чують правильний варіант слова, словосполучення тощо). Для здійснення функції контролю викладач, прослухо-

вуючи мовлення студентів під час виконання ними різноманітних вправ, фіксує для себе помилки кожного слухача, а потім, наприкінці навчального дня, проводить аналіз, виділяє найбільш типові помилки та включає відповідні вправи до змісту навчання наступного дня. Результати такого аналізу слухачам не повідомляються, оскільки інтенсивне навчання ґрунтується на необхідності уникати ситуацій, які можуть спричинити зростання рівня тривожності тих, хто навчається. Таким чином, за способом реалізації поточний контроль в інтенсивному навчанні студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови є виключно усним на першому і третьому етапах, однак на другому етапі застосовуються й письмові види контролю (перевірка письмових домашніх завдань тощо).

Рубіжний контроль на перших двох етапах здійснюється в письмовій формі за допомогою лексичних тестів на перевірку знання двох списків лексичних одиниць (по 100 в кожному списку), що належать до сфер, засвоєння яких було метою відповідного етапу навчання.

При проведенні підсумкового контролю письма та говоріння слухачі заповнюють спеціальну анкету, а також проходять співбесіду за нею, відповіді на запитання якої дають вичерпну відповідь про рівень, досягнутий кожним студентом за результатами інтенсивного навчання професійно орієнтованої англійської мови. Перевірка вмінь аудіювання та читання здійснюється на основі сприйняття (прослуховування або прочитання) студентами тексту на професійну тематику, після чого вони мають відповісти на запитання до тексту.

Узагальнено реалізацію розробленої нами моделі в системі інтенсивної підготовки студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови подано в табл. 4.

Таблиця 4

Модель інтенсивної підготовки студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови

<i>Етап 1</i> (інтенсивний) – загальнонавчальне спілкування (120 год.). Формування та розвиток мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 (аудіювання – 40%, говоріння – 31%, читання – 18%, письмо – 11%)
<i>Підетап 1.1</i> (40 год.). Формування та розвиток елементарних мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні A1
<i>Підетап 1.2</i> (40 год.). Удосконалення елементарних мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні A2
<i>Підетап 1.3</i> (40 год.). Формування та розвиток мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1
<i>Етап 2</i> (інтенсивний) – ділове та професійне спілкування (120 год.). Удосконалення мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B2 (аудіювання – 20%, говоріння – 50%, читання – 18%, письмо – 11%)
<i>Підетап 2.1</i> (40 год.). Удосконалення мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 за рахунок спілкування з англомовними колегами на загальні й ділові теми
<i>Підетап 2.2</i> (40 год.). Удосконалення мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1 за рахунок спілкування з англомовними колегами у професійних ситуаціях на спеціальні теми, а також за рахунок роботи з фаховими текстами
<i>Підетап 2.3</i> (40 год.). Удосконалення мовленнєвих навичок та вмінь у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B2
<i>Підсумковий контроль</i> . Усна співбесіда (до 60 хв на слухача). Заповнення анкети (до 240 хв). Лексичний тест (90 хв)

Висновки. Модель інтенсивного навчання студентів-магістрів має забезпечити оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою з урахуванням комунікативних та професійних потреб відповідної спеціальності.

Виходячи з вимог до змісту інтенсивного навчання професійно орієнтованої англійської мови, визначено загальні та професійні рубрики й ситуації, характерні для спеціальностей, обраних для проведення навчання; встановлено лексичний та граматичний матеріал для формування відповідних навичок; обґрунтовано поетапну структуру для реалізації інтенсивного навчання, а також його етапи; визначено кількісний і якісний зміст кожного етапу та конкретну мету кожного етапу й інтенсивного навчання професійно орієнтованої англійської мови студентів-магістрів загалом; визначено оптимальний режим для забезпечення ефективного навчання та самостійної роботи.

Розглянуто модель інтенсивного навчання студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови, що ґрунтується на системі вправ, яка включає дві підсистеми стосовно кожного виду мовленнєвої діяльності: для формування мовленнєвих навичок та для розвитку мовленнєвих умінь при постійному збільшенні питомої ваги мовленнєвих вправ. Ця модель реалізується в межах двох етапів та шести підетапів. На першому етапі протягом 120 годин здійснюється інтенсивне формування та розвиток мовленнєвих навичок та умінь спілкування в загальнонавчаних сферах у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності на рівні B1. Другий етап призначено для інтенсивного вдосконалення мовленнєвих навичок та умінь спілкування в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності в діловій і професійній сферах на рівні B2.

Враховуючи характеристики інтенсивного навчання, обґрунтовано особливості поточного, рубіжного та підсумкового контролю в інтенсивному навчанні студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови за поетапно-концентричним принципом. Установлено, що поточний контроль має здійснюватися в процесі виконання кожної вправи або після неї й може проводитися у формі самоконтролю або викладачем. Аргументовано переважно усну форму поточного контролю в інтенсивному навчанні студентів-магістрів професійно орієнтованої англійської мови.

Література

1. Аткинсон Р. Человеческая память и процесс обучения : пер. с англ. / Р. Аткинсон ; [под общ. ред. Ю.М. Забродина, Б.Ф. Ломова]. – М. : Прогресс, 1980. – 528 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам / Г.А. Китайгородская. – М. : МГУ, 1990. – 128 с.
4. Литвинов П.П. 3000 английских слов. Техника запоминания : тематический словарь-минимум / П.П. Литвинов. – М. : Айрис-пресс, 2005. – 208 с.
5. Лозанов Г. Предпосылки построения общей теории внушения (глава из книги Суггестология) / Г. Лозанов ; [пер. с болгар. И. Поповой] // Методика преподавания иностранных языков за рубежом. – М. : Прогресс, 1976. – Вып. 2. – С. 195–225.
6. Тарнопольский О.Б. Методика обучения английскому языку : учеб. пособ. / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К. : Ленвит, 2004. – 192 с.
7. Тестов В.А. Стратегия обучения в современных условиях / В.А. Тестов // Педагогика. – 2005. – № 7. – С. 12–18.